

Kusti Salm
kantsler
Kaitseministeerium

Meie 18.07.2024 nr 2-1/80128/7

Märgukiri auditi „Riigi 2023. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“ tulemuste kohta Kaitseministeeriumi valitsemisalas

Austatud kantsler

Riigikontroll tegi riigi 2023. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsusele ja tehingute seaduslikkusele hinnangu andmiseks audititoiminguid Kaitseministeeriumi valitsemisalas määral, mis oli vajalik, et veenduda riigi seisukohalt oluliste finantsaruannete kirjete õigsuses ning oluliste majandustehingute seaduslikkuses. Tehtud töö tulemuste põhjal koostab Riigikontroll ühe auditiaruande riigi kohta tervikuna.

Auditi käigus tegid audiitorid Kaitseministeeriumi valitsemisalas 2023. aasta septembrist kuni 2024. aasta juunini järgmisi audititoiminguid:

- kontrollisid valitsemisala 2023. aasta riigieelarve täitmise aruande õigsust;
- osalesid Kaitseväes varade inventuurides;
- kontrollisid riigi seisukohast oluliste tehingute vastavust riigieelarve seadustele ja raamatupidamises kajastamise õigsust ning sisekontrollisüsteemi toimimist valdkondades nagu
 - toetuste andmine ja saamine,
 - tööjõukulude arvestus,
 - majandamiskulude tegemine,
 - tehingud põhivaraga,
 - pensionieraldiste arvestus,
 - kohtuvaidluste nõuete ja kohustiste arvestus;
- kontrollisid varasemates auditites tehtud soovitude täitmist.

Audituaruandes on Riigikontroll teinud märkuse Kaitseministeeriumi valitsemisala 2023. aasta eelarve täitmise aruande kohta ning juhtinud tähelepanu, et kaitseotstarbeliste varude soetuse kohe kuluks kandmise erandi tõttu erinevad oluliselt Kaitseministeeriumi raamatupidamise andmed ja tegevusaruanne osas, mis puudutab aastatel 2022–2023 Ukrainale antud toetusi. Lisaks on auditiaruandes toodud välja, et Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse (edaspidi RKIK) ja Kaitseväe tööprotsess vajab jätkuvalt korrastamist ning Kaitseväe inventeerimata varade maht on endiselt suur.

Audituaruandes toodud probleeme on märgukirjas käsitletud detailsemalt ning juhitud tähelepanu riskikohtadele, mille realiseerumisel võib tekkida vigu raamatupidamises kajastamisel või eelarveraha sihipärasel kasutamisel. Märgukirjas on käsitletud järgnevat:

1. Kaitseministeeriumi valitsemisala asutuste osa tehingute kajastamise aluseks on juriidilise omandiõiguse saamise hetk, mitte aga varade üle valitseva mõju saamise aeg. See on põhjustanud vigu raamatupidamises ja eelarve täitmise aruandes. Kaitseväe 2023. aasta

majandamiskulude ja põhivara soetuste kontrollimisel selgus, et Kaitsevägi on kajastanud 2023. aasta majandamiskuludes 167,2 miljoni euro väärtuses laskemoona ja põhivaras 22,7 miljoni euro väärtuses vara soetusi, kusjuures nende kaupade tarne Kaitseväele toimub valdavas osas 2024. aastal (vt käesoleva kirja lisa p 1).

2. RKIK on võtnud teise osapoole eest 1 miljonit eurot makset tehes täiendava riski ja on tagasimakset oodanud rohkem kui kaks aastat (vt lisa p 2).
3. Kaitseväge inventuuridega seotud tööprotsessis on endiselt mitmeid probleeme. Kaitsevägi ei suutnud ka 2023. aastal inventeerida kõikehõlmavalt kogu oma vara ning põhivara inventeerimisel ja dokumenteerimisel esineb jätkuvalt puudusi. Lisaks ei ole Riigikontrolli hinnangul Kaitseväge lõpetamata ehituste ja ettemaksete inventuuri tehtud piisava põhjalikkusega ning infovahetus asutuste ja Riigi Tugiteenuste Keskuse (RTK) vahel vajab parandamist (vt lisa p 3).
4. RKIKi ja Kaitseväge tööprotsessid vajavad korrastamist (vt lisa p 4), näiteks:
 - tarne järel kaupade eest maksmisel oli jäetud tasutud ettemakse arvesse võtmata;
 - ostutehingute algdokumentides oli vigu;
 - ostutehingute tegemisel ole mitte alati lähtutud lepingu tingimustest ning mitte alati ei ole tagatud lepingute täitmise jälgimine;
 - omandiõiguse ülevõtmise aktid oli allkirjastanud RKIK teenistuja, kelle puudus selleks volitus;
 - sarnaselt varasemate aastatega on RKIKil ja Kaitseväel jätkuvalt probleeme tehingute algdokumentide ülesleidmisega, tehingute sisule selgituste andmise ning nende õigel ajal RTK-le esitamisega.
5. Ka 2023. aastal oli RKIKil ja Kaitseväel raamatupidamises ja eelarve täitmisel vigu (vt lisa p 5), näiteks:
 - jätkuvalt on RKIKil ja Kaitseväel probleeme majandamiskulude ja põhivarana kapitaliseeritavate kulutuste eristamisel;
 - USA-lt saadud tasuta vara kajastati raamatupidamises vales aastas ning Kaitseväel puudub täielik ülevaade tasuta saadud varustusest;
 - RKIK on kajastanud Võru Vallavalitsusele põhivara soetamiseks antud toetust tegevus-toetusena ning kasutanud vale tegevusala koodi.

Detailsemalt on märgukirjas kirjeldatud tähelepanekud koos soovist esitatud märgukirja lisa 1. Ootame Teie kirjalikku vastust märgukirjas tehtud soovist kohta **hiljemalt 12. augustiks 2024.** Riigikontroll tänab Kaitseministeeriumi valitsemisala teenistujaid koostöö eest ning loodab, et esitatud tähelepanekutest ja soovistest on abi sisekontrollisüsteemi tõhustamisel ning arvestuse parandamisel ministeeriumi valitsemisalas.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu-Nurminen

peakontrolör

Gerli Eisberg

Gerli.Eisberg@riigikontroll.ee

Lisa 1. Märjukirja tähelepanekud detailsemalt

1. Kaitseministeeriumi valitsemisala asutused on tehingute kajastamisel lähtunud juriidilise omandiõiguse saamise hetkest, mis on põhjutanud vigu raamatupidamises ja eelarve täitmises. Kehtestatud põhimõtete järgimisel ei olda järjepidevad.

1.1. Kaitseväge varade ja laskemoona soetused on kajastatud juriidilise omandiõiguse ülevõtmisel, mitte kaupade üle valitseva mõju saamisel, mistõttu on soetused kajastatud raamatupidamises ja eelarve täitmise aruandes vales perioodis.

Kaitseväge 2023. aasta majandamiskulude ja põhivara soetuste kontrollimisel selgus, et Kaitseväge 2023. aasta majandamiskuludes on kajastatud 167,2 miljoni euro väärtuses erinevat tüüpi laskemoona ja põhivara 22,7 miljoni euro väärtuses vara (kuulipildujad, automaadid ja demineerimisrobot) soetusi, kuid nende kaupade üle ei ole 2023. aastal valitsevat mõju saadud. Kaupade omandiõigus võeti üle 2023. aasta detsembris, pooled kaubad olid märjukirja koostamise ajaks juulis 2024 jätkuvalt kätte saamata. Kaitseväge tehingute kajastamisel oli aluseks omandiõiguse ülevõtmise akt, mis vormistati pärast tehasetesti (FAT – *Factory Acceptance Test*) tegemist, kuid kaubad jäid müüja juurde hoiule ning juhusliku hävimise ja kahjustumise risk jäi müüja kanda kuni tarne toimumiseni. Käesolevas märjukirjas on edaspidi selliseid tehinguid nimetatud FATi-järgseteks tehinguteks.

Tekkepõhise arvestusprintsipi kohaselt kajastatakse tehing perioodis, mil üksusel tekitab kaupade üle valitsev mõju. Raamatupidamise Toimkonna juhend täpsustab, et valitseva mõju kindlakstegemisel on olulise tähtsusega asjaolu, kellele langeb valdav osa varaobjektiga seotud majanduslikust kasust ja kes kannab valdava osa varaobjektiga seotud riskidest. Sellised riskid on näiteks vara kaotsimineku, kahjustumise või hävinemise riskid. Valitsev mõju kauba üle ei pruugi ühtida selle juriidilise kuuluvusega. Arvestuspõhimõttest lähtuvalt tuleks kajastada FATi järel akti alusel vastu võetud kaupade soetused perioodis, mil toimus nende tegelik tarne Kaitsevägele. Eksimuse tõttu on Kaitseministeeriumi 2023. aasta tulemiaruanDES ja eelarve täitmise aruanDES näidatud tegelikust suuremana saadud toetuste tulused 24,3 miljoni ja kulusid 167,2 miljoni euro ulatuses ning bilansis ja eelarve täitmise aruanDES põhivara soetusi 22,7 miljoni euro ulatuses. Lisaks oli 2023. aasta bilansis näidatud suuremana tehingutega seotud kohustised 110,0 miljoni euro ning väiksemana ettemaksed 55,5 miljoni euro ulatuses.

1.2. Omandiõiguse ülevõtmisel ei olda järjepidevad valitsemisalas kehtestatud põhimõtete ja lepingus sätestatud tingimuste järgimisel.

Tehingute kontrollimisel tuvastas Riigikontroll auditi käigus mitmel korral, et RKIK ei ole järjepidevalt järginud enda kehtestatud reegleid FATi-järgsete tehingute läbiviimisele ja kajastamisele.

1.2.1 FATi järel ei vormistatud protokoll ja võeti üle omandiõigus laskemoona puhul, mis ei vastanud ostja nõudmistele.

2023. aasta detsembris võeti FATi järel üle täppismürskude ja nendega seotud seadmete ja varuosade juriidiline omandiõigus (kogusummas 59,9 miljonit eurot). Omandiõiguse aktil on kirjas, et FAT on tehtud ja heaks kiidetud (*approved*). Auditi käigus RKIKilt saadud selgituste kohaselt tehasetesti tulemuste kohta nõutud protokoll ei vormistatud ning auditi käigus selle vormistamata jätmist ei põhjendatud. Raamatupidamise sise-eeskirja kohaselt toimub FAT RKIKi ja/või lõppkasutaja kohalolekul, FAT protokollitakse ja allkirjastatakse, FATi protokoll alusel vormistatakse üleandmise-vastuvõtmise akt ning protokoll ja aktid on aluseks majandustehingu kajastamisel. Kui testi tulemusi ei protokollita, ei ole võimalik hiljem veenduda, kas testimine toimus, mis on testi tulemused ja kas osapooled on selle kinnitanud. Sise-eeskirja nõuetest lähtudes ei oleks tohtinud ilma FATi protokollita omandiõiguse ülevõtmise akti vormistada ja tehingut raamatupidamises ja eelarve täitmise aruanDES kajastada.

Eelnevalt mainitud täppismürskude puhul selgus auditi käigus, et kuigi FATi järel võeti laskemoona omandiõigus üle detsembris 2023, ilmnes 1. märtsil 2024 toimunud testlaskmisel, et moon ei vasta siiski ostja nõudmistele, kuna ei ole sellisel kujul liikursuurtükiga K9 kasutatav. Selgus, et nii moon kui ka liikursuurtükk vajavad lisatöid, mida algselt ette näha ei

osatud. RKIKi selgituste kohaselt 12.–13.12.2023 toimunud tehasetestil need puudused ei ilmnenud, kuna testlaskmist olnud ette nähtud, sest tootjal ei ole liikursuurtükki K9 ning laskemoon läbis seetõttu testi. Lisati täpsustavalt, et FATide läbiviimise ja vormistamise protseduurid olevat tootjatel erinevad.

RKIKi selgituste kohaselt vajas täiendamist kogu hankelepingu alusel ostetud laskemoon summas 44 264 000 eurot, täiendavate töödega Kaitseväele lisakulusid ei kaasnenud. Laskemoona esimene täiustatud saadeti võeti Kaitseväes vastu kõigest 6 päeva pärast testlaskmist (07.03.2024) ning RKIK kinnitas, et vastu võetud moon oli juba täiendatud ja vastas ostja nõudmistele.

Järelikult võttis RKIK 2023. aasta detsembris omandiõiguse üle ning kajastas raamatupidamises ja riigieelarve täitmise aruandes kulu selliste kaupade eest, mille vastavuses ostja nõutele ei olnud tehasetestil veendunud ja mis tegelikkuses nõutud tingimustele ei vastanud ning mida ilma lisatöödeta kasutada ei oleks saanud.

Riigikontroll on ka varasemates auditites juhtinud tähelepanu asjaolule, et varade kajastamisel enne nende tarnet ei ole maandatud riske, et need kaubad jõuavad ka kokkulepitud kvaliteedis ja koguses kohale.

1.2.2 Omandiõiguse ülevõtmisel ei ole mitte alati kajastatud soetust selle jaoks loodud eraldi laos ning ladu on jäetud inventeerimata

Lepingute puhul, kus omandiõiguse vastuvõtmine toimub enne kauba Eestisse jõudmist, tuleb raamatupidamise sise-eeskirja kohaselt võtta kaup arvele selle jaoks Kaitseväge varade ja varude arvestuseks kasutavas tarkvaras DAX avatud eraldi nn virtuaalsesse lattu. Tehing tuleb selles laos kajastada 5 tööpäeva jooksul pärast FATi dokumentide allkirjastamist (RKIKis koostatud FATi juhendi kohaselt) ning kaupu arvestatakse selles laos seni, kuni need saabuvad Kaitsevähke kohale ja kajastatakse tavapärasel varade või varude arvestuses.

Eraldi virtuaalse lao arvestuse pidamine on vajalik, et oleks tagatud kontroll selle üle, et kaup hiljem ka tegelikult Kaitsevähke kohale jõuab. Auditis selgus, et virtuaalses laos olid näiteks kajastamata kildmiinide soetus summas 4 140 000 eurot, mille omandiõigus võeti üle 2023. aasta juulis; laevatõrjeraketide seadmed summas 19 582 751 eurot, mille omandiõigus võeti üle 2023. aasta septembris; ning õõvaatlusseadmete soetus summas 7 978 791 eurot, mille omandiõigus võeti üle 2023. aasta detsembris.

Riigikontrolli hinnangul on risk, et kui üle tulnud juriidilise omandiõigusega kaupade üle ei peeta laoarvestust, puudub ülevaade, millised kaubad on veel Kaitsevähke kohale jõudmata. Sarnase tähelepaneku tegi Riigikontroll ka eelmises auditis. RKIKil tuleb tagada, et kauba omandiõiguse saamise järel tehakse sisemises töökorralduses ettenähtud aja jooksul ka laoarvestuses vastavad kanded.

Lisaks selgus auditi käigus, et RKIK ei olnud bilansipäeva seisuga 31.12.2023 inventeerinud virtuaalset ladu, milles kajastatakse omandiõiguse ülevõtmise tehingud kuni kauba tegeliku tarneni. Inventeerimine on Riigikontrolli hinnangul vajalik selleks, et selgitada virtuaalses laos kajastatud FATi-järgsete tehingute lepingute seis, millal kaubad kohale saabuvad või kas on juba kohale saabunud ning jäänud Kaitseväge vastavas laos arvele võtmata.

1.2.3 Hankelepingu kohaselt pidi kauba omandiõigus minema üle FATi järel, kuid testimist ei toimunud ja kaupade omandiõigus läks üle pärast tegelikku tarnet.

Kaitseväge soetas M-13E kaitsealaengud, mille hankeleping nägi ette tehasetesti läbiviimist ja selle järel omandiõiguse ülevõtmist. RKIK selgitas auditi käigus, et tegelikkuses tootja juures testimist ei tehtud ning Kaitseväge testis kaupa ise pärast selle jõudmist Eestisse, testimise kohta protokoll ei koostatud.

Kuigi raamatupidamises ja eelarve täitmises kajastati kirjeldatud tehing tarne järel õiges perioodis, ei toimunud kauba testimine ja omandiõiguse üleminek hankelepingus määratud viisil, sest hankelepingus kokku lepitud tehasetest jäeti tegemata. Kuna Kaitseväge tehtud testimise kohta ei vormistatud protokoll, ei ole võimalik veenduda, kas test toimus, millised on selle tulemused ja kas kaup vastab nõutele. Riigikontrolli hinnangul on kauba soetamisel

oluline lähtuda lepingus kokku lepitud tingimustest ning dokumenteerida testimise kuupäev, sellel osalejad ja tulemused.

Riigikontroll on seisukohal, et omandiõiguse ülevõtmise akti alusel ilma kaupade üle valitsevat mõju saamata ei tohiks tehinguid raamatupidamises ja eelarve täitmises kajastada. Auditi käigus kontrolliti siiski ka omandiõiguse ülevõtmisega seotud dokumente ja tuvastatud vead viitavad sellele, et protsessid ettenähtud viisil ei tööta ning vajavad valitsemisalas põhjalikku ülevaatamist.

Riigikontrolli soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile:

- koostöös RTKga viia Kaitseministeeriumi valitsemisala raamatupidamise sise-eeskiri vastavusse raamatupidamise toimkonna juhenditega ja kajastada tehingud tekkepõhiselt õiges perioodis;
- tõhustada tööprotsesse selliselt, et oleks tagatud kõigi tehingute virtuaalses laos kajastamine ning lao inventeerimine bilansipäeva seisuga;
- tagada kaupade testimine ja tulemuste protokollimine kooskõlas sisemistes kordades ja lepingus sätestatud tingimustega.

2. RKIK on võtnud teise osapoolle eest makset tehes täiendava riski.

2022. aasta mais korraldas RKIK hanke, et osta Ukrainale kütust. Kaitseministeeriumi selgituste kohaselt oli tegemist projektiga, mille elluviimiseks andis raha Euroopa Komisjon. Projekti elluviijaks ning raha saajaks oli RKIK. Hanke võitis Poola tarnija, kes toimetas kütuse otse Ukrainale. Hanke maht oli 5 miljonit eurot. Euroopa Komisjon kandis 10.05.2022 Eestile 4 miljonit eurot, kuid RKIK võttis enda kanda täiendava riski ja tasus 27.05.2022 Poola partnerile enda eelarvest täiendava 1 miljoni eurot. Euroopa Komisjon pidi tasuma ülejäänud osa (s.o 1 miljonit eurot) pärast kütuse Ukrainasse tarnimist ja vastava aruandluse komisjonile esitamist. Algselt oli projekti tähtajaks 30.09.2022, kuid vastavalt Ukraina suutlikkusele kütust vastu võtta, lükkusid tarned edasi 2023. aastas. Poola partner tarnis RKIKi kinnitusele kogu kütuse Ukrainasse. Käesoleva märgukirja koostamise hetkeni ei ole Euroopa Komisjon tasunud RKIKile ülejäänud 1 miljonit eurot. Euroopa Komisjon nõuab RKIKilt täiendavat tõendusmaterjali veendumaks, et kütus tarniti Ukrainasse. RKIK on kinnitanud, et nad on raha laekumises kindlad ja ootavad Poolast kinnituskirju. RKIK tõlgendab seda tehingut kui Poola tarnijale tehtud ettemaksu ja nõuet Euroopa Komisjoni vastu. RKIK ei ole saanud kasutada seda seni laekumata 1 miljonit eurot rohkem kui kaks aastat, ja tasus selle ettevõttele, kuigi see ei olnud RKIKi enda majandustehing ehk RKIK ei ostanud kütust endale ega pidanud seda tehingut ka rahastama.

Riigikontrolli soovitus Kaitseministeeriumi kantslerile: sõlmida partneritega kokkulepped selliselt, et ei võetaks täiendavalt riske, mille tagajärjeks on riigieelarve raha broneerimine teadmata, kas ja millal toimub selle raha tagasi laekumine.

3. Kaitseväge inventuuridega seotud tööprotsessides on endiselt mitmeid probleeme.

3.1 Põhivara inventuuride korralduses esineb jätkuvalt puudusi.

Kaitseministeeriumi valitsemisalas on tegeletud varade arvestuse ja inventeerimise korralduse korraldamisega, kuid inventeerimata varade maht on endiselt suur. Probleem varade õigeaegse arvelevõtmisega püsib lahendamata, samuti ei kajastata mahakandmisi samas aastas, mil nende kasutuskõlbmatuse tuvastati. Inventuuride korraldamisel ja nende tulemuste vormistamisel esineb samuti jätkuvalt probleeme.

- 3.1.1** Kaitseväge ei suutnud ka 2023. aastainventuuri käigus inventeerida kõikehõlmavalt kogu oma vara. Kaitseministeeriumi valitsemisalas on tehtud pingutusi varade arvestusega seotud protsesside parendamisel. Alustatud on inventeerimise korralduse uuendamise projektiga, koostatud on põhivara soetuse protsessiskeem, täiendatud on materjalarvestuse põhimõtteid, tehtud on muudatusi põhivara arvestuse korraldusega seotud personalis. Arendatud on ärianalüütika lahendusi, mis peaks lisaks registrite (finantstarkvara SAP (edaspidi SAP) ja Kaitseväge põhivara analüütilisse registri DAX (edaspidi DAX)) võrreldavusele andma infot inventuuride tulemuste, koguste, kuupäevade, varade seisukorra ja lugemata jäänud varade kohta. Sellest hoolimata jäi Kaitseväge aastainventuuri käigus (31.10.2023. a seisuga) inventeerimata kaitseotstarbelist põhivara 40 miljoni euro väärtuses, s.o 4% kaitseotstarbeliste

varade kogu soetusmaksumusest. Võrdluseks, et 2022. aasta inventuuris jäi inventeerimata kaitseotstarbelist põhivara ca 100 miljoni euro väärtuses.

Auditeeritu selgituste kohaselt jäi osa varasid inventeerimata, sest need liiguvad Kaitseväe salajaste üksuste vahel. Osa varasid ei saanud inventeerida põhjusel, et nende tarne toimus küll vahemikul 01.01.2023 kuni 31.10.2023, kuid DAXi ega SAPI ei jõutud neid varasid inventuuri alguseks arvele võtta. Varasid ei jõutud õigel ajal arvele võtta mitmel põhjusel: viivitused kauba vastuvõtmisel, dokumentide viibimine, süsteemis tehtavate toimingute aeglus jms.

Riigikontrolli hinnangul ei ole osalise inventeerimise korral Kaitseväel täielikku ülevaadet varade olemasolust, säilimisest, seisukorrast ega asukohast.

3.1.2 Inventuurieelne kohustuslik võrdlus finantstarkvara SAP ja analüütilise registri DAX vahel oli tegemata. Inventuur tehti 31.10.2023. aasta seisuga.

Inventuurieelse võrdluse tegemine on vajalik, et tagada inventuuri aluseks olevate andmete korrektsus ja täielikkus. See nõue on kirjas nii raamatupidamise sise-eeskirjas kui ka inventuuri läbiviimise juhendis. Kaitseväe sõnul jäi võrdlus tegemata, sest vahetus varaarvestusgrupi juhataja, kes vastutas muu hulgas selle võrdluse tegemise eest.

Kuna RKIKil ja Kaitseväel on probleeme tehingute õigel ajal kajastamisega, puudus Kaitseväel inventuurieelse võrdluse tegemata jätmise tõttu veendumus, et inventuuri aluseks olevad DAXi andmed olid korrektsed ja täielikud. SAPI-DAXi andmete võrdlemine toob välja kahe süsteemi erinevused, võimaldab tuvastada algpõhjuste ning tagab erinevuste likvideerimisel andmete täpsuse ja terviklikkuse. SAPI-DAXi võrdlus tehti alles 31.12.2023. aasta seisuga ehk pärast inventuure ning selles olulisi erinevusi ei tuvastatud.

3.1.3 Riigikontroll osales Kaitseväe kahe struktuuriüksuse (toetuse väejuhatuse (TVJ) ja Merevägi) põhivarade inventuuris vaatlejana ning tutvus ka teiste struktuuriüksuste põhivara inventuuride dokumentatsiooniga. Inventuuride läbiviimisel ning nende tulemuste dokumenteerimisel tuvastas Riigikontroll mitmeid puudusi, millest osale on Riigikontroll tähelepanu juhtinud ka varasematel aastatel.

- Lugemislehtedel ei olnud põhivara jääkväärtused ja nende järelejäänud amortisatsiooniperiood õiged, mistõttu ei olnud võimalik inventuuris hinnata varade järelejäänud eluiga. Selle põhjustas asjaolu, et inventuuri lugemislehtede väljastamise ajaks ei olnud DAXis veel 2023. aasta kulumit arvestatud ning põhivara jääkväärtused ja järelejäänud amortisatsiooniperiood olid 31.12.2022. aasta seisuga, kuigi inventuur tehti 31.10.2023. aasta seisuga. Inventuuris hindasid komisjoni liikmed vara seisukorda tähistatud seisukorrakoodide alusel, kuid lisaks sellele tuleks veenduda ka varade järelejäänud kasuliku eluea õigsuses (amortisatsioonimäärade õigsuses), mis on nõutud avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendiga.

Riigikontrolli hinnangul peab Kaitsevägi enne inventuuride algust veenduma, et inventuuride algandmed, sh varade jääkväärtused ja amortisatsiooniperiood, on korrektsed. Vara seisukorra, sh selle kasutusea hindamine on oluline selleks, et raamatupidamises oleks kajastatud varade kohta õiged andmed.

- Enne inventuuri algust olid varade eest vastutavatel isikutel varadega seotud toimingud lõpetamata, puudusid kinnitused inventuuriks valmisoleku kohta või oli see kinnitus antud, ilma vastavaid toiminguid sisuliselt tegemata.

Kaitseväe kaitse- ja mittekaitsematerjali inventuuri läbiviimise juhendi järgi esitavad varaarvestajad ja vastutavad isikud enne inventuuri lugemise alustamist töökomisjoni esimehele allkirjastatud kinnituse selle kohta, et inventuuri käskkirjas määratud kuupäeva seisuga on kõik varade ja varudega seotud tehingute dokumendid (sh mahakandmised, asukoha või seisukorra muutused jm) esitatud ja arvestussüsteemist läbi kantud, varade füüsilise olemasolu ja arvestussüsteemide info vastavuse kontroll on tehtud ja varad nõuetekohaselt markeeritud.

Toetuse väejuhatuse töökomisjoni esimehele ei olnud esitatud kõiki kinnitusi inventuuriks valmisoleku kohta, kuigi ta oli neid küsinud. Ka Riigikontrollile kõiki kinnitusi auditi käigus

ei esitatud. Auditi ajal selgitas üks inventuuri lugemislehel märgitud vara eest vastutav isik, et ei ole enam nende varade eest vastutav ning andis vastutuse varade eest kaks aastat tagasi üle teisele isikule.

Seega ei ole Kaitseväes muudetud õigel ajal varade eest vastutavat isikut ja inventuuri lugemislehel ei vastanud info tegelikkusele. Mereväes vaadeldud inventuuris oli kinnitus olemas, ent kõiki varade asukohaga seotud toiminguid ei olnud enne inventuuri siiski tehtud. Audis selgus, et lugemislehtedel oli nii kasutuskõlbmatu seisukorradoodiga vara kui ka varad, mis asusid teises asukohas. Riigikontrolli hinnangul ei näita inventuur varade tegelikku asukohta ja seisukorda, kui varadega seotud vajalikud toimingud jäetakse õigel ajal tegemata.

- Kaitseväe 2023. aasta põhivarade inventuuris tuvastatud kasutuskõlbmatute varade mahakandmist ei kajastatud jätkuvalt samal aastal, mil nende kasutuskõlbmatust tuvastati.

Varade mahakandmise ettepanekuid tehti 2023. aastainventuuri käigus mitmetes struktuuriüksustes. Auditi käigus kontrollis Riigikontroll pisteliselt kaitseotstarbeliste varade ja seadmete mahakandmist (soetusmaksumuses kokku umbes 250 000 eurot). Nende varade mahakandmine kajastati raamatupidamises 2024. aasta, mitte aga 2023. aasta seisuga, kuigi kandeid oleks saanud veel 2023. aastasse teha. Riigikontrolli hinnangul tuleb aastainventuuri tulemusel selgunud vara mahakandmise menetlemisel jälgida sise-eeskirjaga määratud tähtaegu ning kanda varad maha sama kalendriaasta seisuga, mil tuvastati nende kasutuskõlbmatust, et tagada bilansipäeva seisuga õige ülevaade valitsemisala varadest.

- Inventuuris tehtud märkused ei pruugi jõuda töökomisjoni lõppakti ning sealt omakorda vastutavate isikuteni otsuste tegemiseks, mistõttu varade andmed jäävad inventuuri tulemusel korrigeerimata.

Toetuse väejuhatuse inventuuris oli komisjon lisanud töölehele märkused nelja vara kohta (3 käigukasti ja diiselmootor), et need on paigaldatud peavarale, andmed on edastatud varahaldurile, kuid vastavad kanded DAXis ja SAPis varade muutmiseks olid jäetud tegemata. Inventuuris tehti märkus ka vara (radiojaam) prügimäele viimise kohta, kuid see märkus töökomisjoni lõppaktis ettepanekuna vara mahakandmiseks jällegi ei kajastunud.

Komisjon inventeeris ka vara (jõuagregaat), millele oli arvestatud amortisatsiooni, kuigi see oli tehase vaakumpakendis ega olnud kasutuses, mistõttu ei oleks tohtinud sellele amortisatsiooni arvestada. Inventuurikomisjon lisan pärast Riigikontrolli tähelepanu juhtimist märkuse „Uus vara ja ei ole kasutuses, amortisatsioon tühistada“, kuid seda märkust andmete parandamiseks lõppakti samuti ei kajastatud. Riigikontroll tuvastas, et üks põhjus, miks märkused lõppakti ei jõua, võib olla ka see, et töökomisjoni esimehe jaoks on inventuurikomisjoni lisatud märkus arusaamatu ja ebapiisav.

Riigikontrolli hinnangul ei ole Kaitseväes tagatud, et tehtud märkused jõuavad töökomisjoni lõppakti ja vastutavate isikuteni otsuste tegemiseks, mis on varade andmete korrigeerimiseks vajalik.

- Toetuse väejuhatust tuvastas 2023. aasta aastainventuuris, et samade seerianumbritega varad kajastuvad põhivaramoodulis nii kaitseotstarbelise kui ka mittekaitseotstarbelise põhivaranumbri alla. Auditeeritu selgituste kohaselt võeti valede seerianumbritega varad põhivaramoodulisse 2021. aasta alguses. Seega ei olnud Kaitseväge 2021. ega 2022. inventuuri käigus tuvastanud, et kaitseotstarbelistele varadele oli lisatud valede seerianumbrid. Viga parandati auditi käigus.
- Kaitseväe varasid inventeeriti toetuse väejuhatuses töölehe alusel, mis ei olnud inventeerimiseks ette nähtud ja mis ei sisaldanud inventuuriks kohustuslikke välju. Tehniliste puuduste tõttu ei kinnitatud lugemistulemusi.

Kaitseväe inventuuri läbiviimise juhendi järgi kajastatakse põhivara inventeerimisel eeltäidetud lugemislehtedel vara kogused, soetusmaksumused, põhivara jääkväärtused ja

nende järelejäänud amortisatsiooniperiood. Töökomisjoni esimees ei genereerinud DAXis lugemis- ja võrdluslehte, mis oleks vaikimisi sisaldanud kõiki inventuuri läbiviimise juhendiga nõutud välju, mida ei ole komisjonil võimalik eemaldada. Töökomisjon täitis lugemis- ja võrdluselehe asemel DAXi põhivara inventuuri töölehe, kus oli võimalik välju süsteemis nähtavaks muuta või ära peita. Esialgu puudusid sellel töölehel soetusmaksumus, vara jääkväärtus ja järelejäänud amortisatsiooniperiood, mille töökomisjoni esimees lisas, kui audiitorid olid sellele tähelepanu juhtinud.

Seega oli võimalik Kaitseväe varasid elektrooniliselt inventeerida nii, et täideti lugemis- ja võrdluslehte või põhivara inventuuri töölehte. Viimase korral ei olnud tagatud, et lugemislehed vastasid nõuetele ja komisjonil oli inventeerimisel olemas info, et hinnata kõiki vajalikke aspekte. Lisaks jättis komisjon lugemistulemised kinnitamata. Kaitseväge inventuuri peakomisjoni esimees saatis enne inventuuri algust struktuuriüksuste inventuuri peakomisjonide esimeestele MS DAX inventuuri koostamise juhendi, mille järgi tuleb digitaalselt allkirjastada lugemis- ja võrdlusleht. Kaitseväge selgitas, et kuna DAXi programmis allkirjastamiseks mõeldud lugemis- ja võrdluslehe formaat ei täitunud lugemislehele kantud koguste ja märkuste infoga ning juhendi järgi muud formaati allkirjastada ei tulnud, siis lugemistulemusi ei allkirjastatud.

Riigikontrolli hinnangul ei ole inventuuri lugemislehed piisavalt usaldusväärsed, kuna inventuuris osalenud isikud ei kinnitanud tulemusi oma allkirjaga. Samuti tuleb Kaitseväes edaspidi enam tähelepanu pöörata inventuurielsele koolitusele.

3.1.4 DAXis olevas virtuaalses, inventuurides tuvastamata jäänud varade laos läbi viidud erakorraline inventuur kinnitas Kaitseväge varade mahakandmise protsessi puudusi.

Kaitseväge on mitme aasta jooksul teinud tarkvaras DAX inventuurides tuvastamata varade juurde märke, mille alusel kuvatakse kõiki tuvastamata varasid eraldi DAXi vaates, mida nimetatakse virtuaalseks tuvastamata varade laoks. Kaitseväge tegi selles virtuaalses laos ehk teisisõnu lao seisu näitava nimekirja põhjal erakorralise inventuuri 15.01.2024. aasta seisuga.

Kaitseväge juhatajale esitatud ettekandes on selgitatud, et nende varade mittetuvastamise põhjusteks võivad olla asjaolud, et arvel olevad varad on maha kantud, ent esitamata on jäänud mahakandmist tõendavad aktid või on vara kõrvaldatud kasutusest ilma korrektset dokumentaalset mahakandmise protsessi läbimata. Leiti, et osa seal olevatest varadest oli arvele võetud ilma seerianumbriteta, ning nenditi, et samalaadse vara puhul on ilma seerianumbriteta vara võimatu tuvastada. Lisati variant, et andmete ülekandmisel ühest andmebaasist teise on tekkinud täiendavaid nimetusi, millega vara on küll arvestussüsteemis arvel, kuid füüsiliselt sellise nimetusega vara ei eksisteeri.

Seega oli Kaitseväge varades tekkinud 1,9 miljoni euro väärtuses puudujääk, mille põhjused on ebaselged või on varasid kasutusest eemaldatud ilma selleks ettenähtud protseduuri järgimata. Auditis saadud info kohaselt kantakse varad maha 2024. aastal. Riigikontrolli hinnangul tuleb Kaitseministeeriumil analüüsida Kaitseväge toodud puudujääkide põhjusi ning muuta tööprotsessi nii, et edaspidi vältida puudujääkide tekkimist.

Riigikontrolli hinnangul ei ole Kaitseväes tagatud, et kõik põhivarad on inventuuri seisuga (31.10.2023) olemas. Samuti ei järgita mitte alati inventuuri juhendis toodut, mistõttu ei saada inventuuri tulemusel täielikku ülevaadet varade tegelikust olemasolust, asukohast ega seisukorrast.

Riigikontrolli soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile koostöös Kaitseväega:

- jätkata tööprotsesside parendamisega, et kõik põhivarad saaksid õigel ajal arvele võetud ning inventuuri käigus oleks võimalik nende olemasolus veenduda;
- tegeleda varade mahakandmise protsessi parendamisega, et maha kantava vara dokumendid jõuaksid õigel ajal vastutavate isikuteni ning varad saaksid raamatupidamises ja arvestussüsteemis maha kantud samal aastal, mil nende kasutuskõlbmatuse tuvastati.

Riigikontrolli soovitus Kaitseväge juhatajale: pöörata Kaitseväes enam tähelepanu inventeerimise aluseks olevate juhendite ning sise-eeskirja täitmisele, et inventuuri aluseks olevad nimekirjad oleksid õiged ning inventuuri käigus selguks kõikide varade tegelik seisukord ja järelejäänud eluiga.

3.2. Kaitseväge, RKIKi ja RTK koostöös tehtavat Kaitseväge lõpetamata ehituste ja ettemaksete inventuuri ei ole tehtud piisava põhjalikkusega ning osapoolte infovahetus vajab parandamist.

Kaitseministeeriumi ja Riigi Tugiteenuste Keskuse (RTK) vahel sõlmitud tugiteenuste osutamise kokkuleppe lisaks oleva finantsarvestuse toimemudeli järgi viib nõuete, sh tarnijatele tehtud ettemaksete aastainventuuri läbi RTK, kes saadab tarnijatele ka saldokinnituskirjad. RTK koostab bilansipäeva seisuga ka lõpetamata ehituste ja etapiviisiliste soetuste inventuuriandmed ning saadab nii nõuete kui ka etapiviisiliste soetuste inventuuriandmed asutustele, s.o Kaitsevägele ja RKIKile. Asutus kontrollib, vajaduse korral täpsustab keskusega andmeid, kinnitab kontrollitud andmed ning seejärel RTK kinnitab aastainventuuri.

Riigikontroll tuvastas Kaitseväge ettemaksete ning lõpetamata ehituste ja etapiviisiliste soetuste inventuuride kontrollimisel mitmeid puudusi.

3.2.1. Ettemaksete inventuuri tulemused kinnitati enne, kui inventeerimise toimingud olid lõpetatud ja oldi veendunud tarnijale tehtud ettemakse saldo õigsuses. Ka Riigikontrollile ei esitatud dokumente, mille põhjal oluks võimalik ettemakse kajastamise õigsuses veenduda.

2020. aastal kajastati Kaitseväge ettemakse tarnijale varuosade eest summas 317 960 eurot.

31.12.2023. aasta seisuga oli see ettemakse endiselt bilansis kajastatud.

RKIK oli lisanud 2023. aasta ettemaksete inventuuri käigus selle saldo kontrollimisel kommentaari, et ostu projektijuht uurib ning annab hiljem teada, ning kinnitas RTK-le kontrollitud ettemaksed. Seega kinnitati inventuuri tulemused enne, kui inventeerimise toimingud olid lõpetatud ja ettemakse saldo õiguses veendunud.

Kaitsevägi ei esitanud Riigikontrollile auditi käigus dokumente, mille põhjal oluks võimalik veenduda selle ettemakse kajastamise õigsuses: kas ja millal selle ettemakse arvel on kaup kätte saadud või saadakse see järgmistel aastatel või on õigus see ettemakse tarnijalt tagasi nõuda.

Kuna inventuuri eesmärk on veenduda raamatupidamises kajastatud saldo õigsuses, siis ei saa Riigikontrolli hinnangul inventuuri tulemusi kinnitada enne, kui inventeerimise toimingud on lõpetatud.

3.2.2. RKIK ei olnud ettemakseid jaotanud ettemakseteks kulude eest ja põhivara eest ning tarneaegadest lähtudes õigesti lühi- ja pikaajalisteks; seda ei tuvastatud ka inventuuri käigus.

- Ettemaksete inventuuri kinnitamise järel tehti raamatupidamises mitmeid parandusi ettemaksete kontode vahel. Näiteks tarnijale tehtud ettemakse radarisüsteemi eest summas 10,3 miljonit eurot oli bilansipäeva seisuga jaotatud kulude eest tehtud lühi- ja pikaajaliseks ettemakseks, kuigi tulnuks kajastada põhivara eest tehtud ettemaksena. Viga ei tuvastatud ka 2023. aasta ettemaksete inventuuri käigus, sest RKIK infot selle kohta, et tegemist on ettemaksega põhivara eest, RTK-le ei edastanud ning RTK-l ei ole ligipääsu lepingule. Auditi käigus viga parandati, sh selgus, et 31.12.2013. aasta seisuga kulude eest tehtud lühiajaline ettemakse oleks tulnud kajastada pikaajalisena ettemaksena, kuna tarne on aastatel 2025–2026.
- RKIKi esitatud info kauba tarneaegade kohta ei vastanud lepingule, mistõttu ei kajastatud ettemakset summas 1,244 miljonit eurot õigel ettemakse kontol. RKIK kinnitas ettemaksete inventuuri käigus RTK-le, et tarnijale on tehtud lühiajaline ettemakse summas 1 752 537 eurot (tarne on aastal 2024) ja pikaajaline ettemakse summas 3 505 074 eurot (tarne aastatel 2025–2026). Sõlmitud lepingu järgi aga tarnitakse aastal 2024 ettemakse arvelt kaupa 508 452 euro eest (lühiajaline ettemakse) ning 2025. ja 2026. aastal 4 749 158 euro eest (pikaajaline ettemakse). Auditi käigus viga raamatupidamises parandati.
- RKIK kajastas 2023. aastast tarnijale tehtud ettemakse kulude eest summas 9 913 777 eurot lühiajalise ettemakse kontol ning summas 19 827 554 eurot pikaajalise ettemakse kontol, kuigi raamlepingu lisa järgi tarnitakse selle lepingu alusel ka põhivara (näiteks sõidukid kogumaksumusega 4 516 000 eurot). Ettemakset põhivara eest ei kajastatud.

RKIK selgitas, et tegemist on uue võimega ning ostutellimusele põhivara ridade loomiseks on vaja, et Kaitsevägi teeb vastava jaotise ja vastavad kaubakoodid, mida keskusel ei ole. Lisaks

selgitas RKIK, et ettemakse kajastamisel on lähtutud sellest, kas lepinguga ostetakse rohkem kulu või põhivara ning kui selgub täpsem jaotus, siis korrigeeritakse ettemakse kajastamist.

Riigikontrolli hinnangul tulnuks Kaitseväel enne ettemakse tehingu raamatupidamises kajastamist teha jaotus põhivara ja majandamiskulu vahel, lähtudes lepingus toodud tarnitavate kaupade nimekirjast, misjärel RKIK oleks saanud jaotada ettemakse – põhivarade eest tehtud ettemakse ja kulude eest tehtud ettemakse vahel.

RKIK kinnitas ettemaksete inventuuris kulude eest tehtud lühi- ja pikaajalise ettemakse vastavalt 9 913 777 eurot ja 19 827 554 eurot. Lepingu järgi tarnitakse 2024. aastal kaupa 50 685 452 euro eest, mistõttu tulnuks lühiajalise ettemakse kontol kajastada 15 205 636 eurot (ettemakse 30% kauba maksumusest).

Auditi käigus selgitas RKIK, et ettemakse lühi- ja pikaajaliseks jaotamisel lähtuti DAXi ostutellimusel toodud tarneaegadest, kuna seal on tarneaegu võrreldes lepingus olevatega täpsustatud. Selle ostutellimuse järgi tulnuks RKIKil aga kajastada lühiajaline ettemakse summas 9 128 716 eurot, mis ei ühti raamatupidamises kajastatud lühiajalise ettemakse summaga (9 913 777 eurot). Seega ei lähtunud RKIK lühiajalise ettemakse kajastamisel ei lepingus ega ka ostutellimuses toodud tarneaegadest.

Kuna inventuuri eesmärk on veenduda ettemakse saldo õigsuses, tuleb inventuuri käigus ka kontrollida, kas ettemakse on õigesti jaotatud lühi- ja pikaajaliseks, lähtudes tarneaegadest, ning kulude eest ja põhivara eest tehtud ettemakseteks, lähtudes saadavast kaubast. Need kontrollitoimingud tuleb lõpetada enne inventuuri kinnitamist ja teha raamatupidamises vajaduse korral parandusi. Tehingud tuleb raamatupidamises kajastada nende majanduslikust sisust lähtudes, et anda asutuse majandustehingutest õige ülevaade.

3.2.3. Kaitsevägi võttis laevatõrjeraketid 2023. aastal vastu, kuid ettemakse jäeti kohustisega sidumata. Kuigi arvel oli toodud ettemakse summa ja tasuti ülejäänud osa, ei tuvastanud RKIK ega RTK ei tehingu raamatupidamises kajastamisel ega hiljem ka ettemaksete inventuuri käigus, et raamatupidamises on ettemakse ja kohustis omavahel sidumata (tasaarveldamata). Eelneva tõttu kajastati tarnijale tehtud ettemakse ja kohustis bilansipäeva seisuga 10,8 miljoni euro võrra suuremana, kui see olema pidanuks. Auditi käigus viga parandati. RTK sõnul ei olnud nad saanud õigel ajal RKIKilt selleks vajalikku infot. Samuti oli RKIK märkinud selle tarnija ettemaksete inventeerimisel selgituse, et tarded toimuvad 2024. aasta jooksul, kuigi osa selle ettemakse arvel saadud kaupa oli 2023. aastal kätte saadud. Riigikontroll on seisukohal, et RKIK peab RTK-le edastama õigel ajal vajaliku info raamatupidamiskannete tegemiseks.

3.2.4. Jätkuvalt on RKIKi ja tarnija saldodes erinevused, mille põhjusi inventuuri käigus ei suudetud selgitada. RTK võrdles aastalõpu inventuuri raames ettemaksete saldod liikursuurtükkide K9 tarnijaga ning selgus, et raamatupidamise andmetel on ettemakse jääk 386 192 euro võrra suurem kui tarnijal, kuid inventuuri jooksul ei õnnestunud erinevuste põhjustes selgust saada. RTK ja RKIK kinnitasid inventuuris Kaitseväe raamatupidamises oleva saldo. Ka 31.12.2022 oli erinevusi sama tarnija ja RKIKi saldodes, millele Riigikontroll ka eelmise auditi märgukirjas tähelepanu juhtis.

Kaitseväel on kajastatud 2022. aastast sellele tarnijale ka kohustised nii toodete ja teenuste kui ka põhivara eest, mille sisus ja õigsuses ei olnud võimalik auditi käigus veenduda. Inventuuris on RTK märkinud, et tarnija ei kinnitanud saldokinnituskirja, saldo ei ühti ning kirjavahetus tarnijaga käib. RKIKi selgituste kohaselt on tegu paranduskannetega, parandatud on üht ettemakset ja tegu on sidumisdokumentidega. Ühtegi lisaselgitust paranduskannete põhjuse ega alusdokumentide kohta Riigikontrollile ka pärast korduvat küsimist RKIK ei esitanud. Samuti ei antud teada, kas soovitakse need summad tasaarveldada või miks need on 2022. aastast edasi kandunud 2023. aastasse.

Riigikontrolli hinnangul tuleb RKIKil koostöös RTKga saldoerinevustega tegeleda enne inventuuri kinnitamist ning selgitada nende põhjused, et raamatupidamises kajastuks õiged andmed.

3.2.5. Bilansipäeva seisuga kajastati ettemakse laskemoona elektroonilise aegsütiku programmeerijate eest 27 000 eurot, kuigi Kaitsevägi sai kauba kätte juba 2023. aasta

septembris. RKIK selgitas, et inimliku eksimuse tõttu jäi kauba saabumisel arve maksmisele suunamisel lisamata, et ettemakse tuleb kanda kuluks, ning ka RTK raamatupidaja ei kontrollinud seda. RKIK ei märganud viga ka ettemaksete aastalõpuinventuuris, kuhu tarnija oli lisanud rea juurde kommentaari, et kaup saabub 2024. RTK lisas aga inventuuri kommentaari, et tarnija ei kinnita saldod, ettemaks summas 27 000 eurot tulnuks kanda 2023. aasta kuluks, kuid vajalik eelarve puudub ning seega kajastati kulu 2024. aastas.

3.2.6. Kaitseväge lõpetamata ehituste inventuuri dokumentatsiooni kontrollimisel selgus, et kontol kajastusid juba aastatel 2020–2022 soomukitele paigaldatud ja kasutusele võetud varad: 2 komplekti 2019. aastal soetatud killukaitseplaate summas 84 237 eurot.

Kaitsevägi ei olnud paigaldamise järel esitanud RTK-le arvelevõtmiseks akti. 2023. aasta inventuuri käigus vahetas RTK Kaitseväega infot, et selgitada, kas ja millistele soomukitele on killukaitseplaadid paigaldatud, kuid seda infot ei saadud inventuuri jooksul ning killukaitseplaadid jäid jätkuvalt lõpetamata ehituse kontole.

Kaitsevägi esitas mais 2024 Riigikontrollile info, et killukaitseplaadid on soomukitele paigaldatud perioodil 2020–2022. Kaitsevägi saatis RTK-le vara arvele võtmise akti 02.05.2024, millega võeti vara arvele 2024. aastas. Kuna kõik killukaitseplaadid olid soomukitele paigaldatud 2022. aasta alguseks, oleks pidanud Kaitsevägi eksimuse tuvastama ka juba 2022. aasta inventuuris.

Riigikontrolli hinnangul näitavad kirjeldatud eksimused, et jätkuvalt esineb probleeme asutuste ja RTK õigeaegses ja korrektses infovahetuses, mis omakorda põhjustab vigu raamatupidamises. Asutustel tuleb edastada RTK-le tehingute kajastamisel ja saldode inventeerimisel õiged ja vajalikud andmed, mis võimaldaks tehinguid raamatupidamises õigesti kajastada.

Riigikontrolli soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile koostöös RKIKi, Kaitseväge ja RTKga:

- parandada inventeerimise protsesse selliselt, et oleks tagatud, et valitsemisala asutused esitavad RTK-le õigel ajal inventeerimiseks vajaliku info ja vajalikud dokumendid;
- tagada, et inventuuri tulemused kinnitatakse alles seejärel, kui inventuuritoimingud on lõpule viidud, vajalikud korrigeerimised raamatupidamises tehtud ja saldode õigsuses veendutud;
- parandada inventuuri protsesse selliselt, et inventuuri käigus kontrollitakse senisest hoolikamalt, kas ettemakse on jaotatud tarneaegade põhjal lühi- ja pikaajaliseks ning saadavast kaubast lähtudes kulude eest ja põhivara eest tehtud ettemakseks.

4. RKIKi ja Kaitseväge tööprotsessid vajavad korrastamist.

Jätkuvalt esines Kaitseministeeriumi valitsemisala asutuste sisekontrollisüsteemis mitmeid puudusi, mis mõjutavad Kaitseväge ettemaksete, varade ja majandamiskulude arvestust (nii raamatupidamises kui ka eelarve täitmises). Sarnastele puudustele on Riigikontroll juhtinud tähelepanu ka eelmiste auditite märgukirjades.

4.1 RKIK tasus ettemakse suuremas summas, kui sõlmitud lepingu järgi pidanuks, ja jättis kaupade eest tasumisel ettemaksed arvesse võtmata.

Kaitseotstarbelist erivarustust soetatakse ka nii, et tasutakse eelnevalt lepingutes kokku lepitud ettemakse. Seetõttu on oluline, et oleks tagatud ülevaade, milliste kaupade eest on ettemakse tasutud, millised kaubad on ettemakse arvelt kätte saadud ja milline on ettemakse jääk. RKIKi ostuarvete menetlemise korra järgi tuleb ka arve kinnitamisel veenduda, et arvel kajastuv info vastab lepingu tingimustele.

4.1.1 RKIK sõlmis tarnijaga hankelepingu maksumusega 3 961 680 eurot, et soetada Kaitsevägele ja Päästeametile ballistilised paneelid. Raamlepingu järgi oli tarnijal õigus saada ettemakset 30% hankelepingu maksumusest. Tarnija esitas RKIKile ettemakse arve summas 1 188 504 eurot. Ettemakse arve läbis RKIKis kinnitusringi ning tasuti tarnijale summas 1 188 504 eurot, kuid seejuures ei tuvastatud, et RKIK tellis Kaitsevägele selle lepingu alusel kaupa 3 583 680 euro eest ning seega tulnuks RKIKil tasuda ettemakset 1 075 104 eurot. Ettemakse arvel kajastus ka Päästeameti poolt tasumisele kuuluv ettemakse osa. Seega tasuti tarnijale ettemakse 113 400 eurot suuremas summas,

kui tulnuks tasuda. 2024. aastal enamakstud ettemakse tasaarveldati tasumisele kuuluva kohustisega.

4.1.2 Kaitsevääle tarniti 2023. aasta septembris 160 kuulipildujat koos lisavarustusega. Lepingu kohaselt oli tasutud kaupade eest ka ettemakse 30% lepingu mahust, kuid kauba tarne järel esitatud arvel ei kajastunud tasutud ettemaksu osa summas 369 360 eurot. Arve menetlemisel ei tuvastanud RKIK, et arvel peaks kajastuma ka tasutud ettemakse, ning tarnijal ei palutud esitada korrektset arvet, vaid arve suunati täissummas tasumisele. Tasaarveldus tehti 2024. aastal, kui saabus ülejäänud osa lepinguga ette nähtud tarnest. RKIK selgitas, et arve oli tasutud puhkuste perioodil ja asendaja ei pannud tähele juurde märkida, et lepingu alusel on tasutud ka ettemakse, mis tuleb kohustisega siduda.

4.1.3 Tarnija esitas RKIKile arve laskemoona süütekapslite eest summas 151 164 eurot. Esitatud arvel kajastas tarnija ka tasumisele kuuluva summa vähendamise RKIKi tasutud ettemakse võrra (45 349 eurot), misjärel RKIKil tuli tasuda 105 815 eurot. Auditi käigus selgus, et RKIK ega RTK ei olnud märganud, et tasumisele kuuluvat kohustist tuleb vähendada ettemakse võrra, ning tarnijale tasuti kauba eest 151 164 eurot. Ülejäänud osa lepingu alusel tellitud kaubast tarniti jaanuaris 2024, misjärel leping lõppes. Seega jäi lepingu lõppedes RKIKil ettemakse jääk 45 349 eurot. Kui Riigikontroll selle ettemakse jäägi kohta selgitusi küsis, pöördus RKIK tarnija poole ettemakse jäägi tagastamiseks ning RKIKi sõnul see tagastati.

Punktides 4.1.1 ja 4.1.2 kirjeldatud juhtudel RKIK hiljem küll tuvastas, et ettemakse tuleb kohustisega tasaarveldada, kuid esialgu oli jäänud märkamata, et ettemakse tasuti suuremas summas (p 4.1.1) ning et arvel oleks pidanud kajastuma ka tasutud ettemakse (p 4.1.2). Riigikontrolli hinnangul on oluline riigieelarve raha säästlikuks ja sihipäraseks kasutamiseks ning tehingute raamatupidamises õigeks kajastamiseks arvete kinnitamisel veenduda, et need vastavad lepingus kokku lepitule, ning mitte tasuda ettemakseid kokkulepitust suuremas summas. Kui tarnijale on ettemakse juba tasutud, tuleb veenduda, et tasumisele kuuluvad summad saavad ettemaksetega tasaarveldatud.

4.2 Kauba üleandmise-vastuvõtmise dokumentides ja muudes ostudokumentides on vigu, mille tõttu ei ole võimalik alati veenduda, millise lepingu alusel on kaup saadud ning kas ja millal kohale jõudnud. Lisaks oli eksitud tehingute raamatupidamises kajastamisel riigihanke viitenumbrite märkimisel. Näiteks:

4.2.1 Laskemoon maksumusega 3,7 miljonit eurot võeti vastu dokumendi alusel, mille oli esitanud lepinguga mitteseotud ettevõtte, mistõttu ei ole aktil tarnija nimi õige ja seda ei tuvastanud RKIK ka arve kooskõlastamisel. Kaitsevääs laskemoona vastuvõtmise kohta vormistatud aktil ei olnud sama tarnija nimi, kellega oli sõlmitud lepingud laskemoona ostmiseks. Lisaks viidati aktil ettemaksuarvele, mille oli esitanud samuti seesama ettevõtte, kellega ei olnud lepingut sõlmitud. RKIKi selgituse kohaselt asuvad nii ettevõtte, kellega sõlmiti leping, kui ka ettevõtte, kes esitas ettemaksuarve, ühes majas ning arvatavasti ajas müüja dokumentide põhjad sassi. Lisaks selgitas RKIK, et Kaitseväge peab kauba vastu võtma saadetud dokumentide alusel ja neid rakette toodab ainult ettevõtte, kellega sõlmiti lepingud.

Tarne järel esitas arve nende rakettide eest ettevõtte, kellega oli sõlmitud lepingud, ja arve tasuti sellele ettevõttele. Laskemoona arve menetlemisel lisati akt ka Fitekisse, kuid ka arve kooskõlastamisel ei tuvastanud RKIK, et aktil olevad tarnija andmed on valed.

Riigikontrolli hinnangul peab Kaitseväge vigaste dokumentide korral saatma need tarnijale tagasi ja paluma neid täiendada, mitte aga võtma kaupa nende alusel vastu. RKIK peab täiendama sisekontrollisüsteemi selliselt, et oleks tagatud, et arve kinnitamisel kontrollitakse ka aktidel oleva info õigsust.

4.2.2 **Kaitsevääe kvaliteedikontrolli aktil olev info ei vasta üleandmise-vastuvõtmise aktile ning RKIK kinnitas arve enne, kui kogu nõuetekohane kaup oli kohal.** Kaitseväge kinnitas kvaliteedikontrolli aktis, et tarniti 1170 kiivrit, kuigi kaupade üleandmise-vastuvõtmise akti järgi oli 6 õiges suuruses kiivrit saamata (puudu olnud kiivrite maksumus 1419 eurot käibemaksuta). Lisaks kinnitas RKIK arve, mille järgi olid kõik õiges suuruses kiivrid saadud, kuigi arve kinnitamise ajaks ei olnud 6 tk neist tarnitud. Arve tasuti pärast puudu olnud 6 kiivri kättesaamist.

Ka eelmises auditis tuvastas Riigikontroll juhtumeid, kus kätte ei olnud saadud kogu arvel toodud kaupa, kuid vastuvõtu dokumendiga oli kinnitatud ka saamata osa kättesaamine. Riigikontrolli hinnangul on oluline, et RKIKi arvete kooskõlastamisel kontrollitakse alati, et on olemas kauba saamist tõendav dokument ning kogu nõuetekohane kaup on saadud. Samuti tuleb Kaitseväel aktid vormistada selliselt, et nendelt selguks, kas kogu nõuetekohane kaup on saabunud.

- 4.2.3** RKIK oli DAXi sisestanud vale raamlepingu numbri, mistõttu ei olnud varuosade ostutellimusel raamlepingu number õige ning Kaitseväes oli valgustusrakettide vastuvõtmise kohta vormistatud aktil märgitud suitsugranaatide soetamise lepingu number. Esines ka juhtumeid, kus tehingu raamatupidamises kajastamisel ei olnud Kaitseväge ja RKIK märkinud õiget riigihanke viitenumbrit, Kaitseväe sõlmitud raamlepingus viidati valele riigihanke viitenumbrile. Lisaks oli puurkaevu hoonesse veetöötlusseadmete paigalduse arvel viide valele raamlepingule ja valele riigihanke viitenumbrile. Seda eksimust ei ole RKIK arve kooskõlastusringis märganud ning ka kandes on seetõttu viidatud valele lepingule ja riigihankele.

Õige riigihanke või lepingu numbri märkimine on oluline lepingute täitmise jälgimiseks ning selleks, et dokumentidel oleks õige info selle kohta, millise hanke või lepingu raames ostud tehakse. RKIK peab vigaste dokumentide korral saatma need tagasi ja paluma Kaitseväel ning tarnijatel neid täiendada või parandada.

4.3 Omandiõiguse ülevõtmise aktid oli allkirjastanud RKIKi teenistuja, kellel puudus selleks volitus.

RKIKist auditi ajal saadud selgituse kohaselt ei olnud RKIKil 2023. aastal eraldi volitust omandiõiguse ülevõtmise aktide allkirjastamiseks. Lähtuti sellest, et aktid allkirjastas lepingus märgitud kontaktisik või lepingu allkirjastaja. Vajaduse korral asendas neid töötaja, kellel olid lepingu eseme kohta vajalikud teadmised, ja pärast valideeris akti lepingu allkirjastaja. Kirjeldatud põhimõtted üheski RKIKi töökorraldust reguleerivas dokumendis fikseeritud ei olnud. Auditi käigus ilmnes, et mitmel juhul oli kirjeldatud põhimõtte vastu eksitud ja akti oli allkirjastanud RKIKi teenistuja, kes ei olnud lepingu allkirjastaja ega kontaktisik.

Kuna omandiõiguse ülevõtmise aktiga aktsepteeritakse ka kauba vastavust soovitud kriteeriumitele ja võetakse üle kauba omandiõigus, on Riigikontrolli hinnangul oluline, et selle allkirjastaks volitatud esindaja.

RKIKi selgituse kohaselt anti 2024. aastast volitused omandiõiguse ülemineku dokumentide allkirjastamiseks kategooriajuhtidele, projektijuhtidele, büroojuhtidele, tooteinseneridele ning peadirektori asetäitjale.

4.4 RKIK ei ole veendunud, et ostutehingud oleks tehtud lepingutest lähtudes, ja kõigil juhtudel ei ole tagatud lepingute täitmise jälgimine. Näiteks:

- RKIK on liikursuurtükide K9 raamlepingu raames sõlminud tarnijaga mitmeid hankelistinguid ja tasunud tarnijale kaupade eest ettemaksena 100% nende maksumusest. Riigikontroll tuvastas, et RTK on raamatupidamises sidunud ühe hankelistingu alusel saabunud kauba eest esitatud arve teise lepingu alusel tehtud ettemaksuga, sest ei ole RKIKilt saanud infot, missuguse lepingu alusel tellitud kaup saabus. RTK ei näe üldjuhul hankelistinguid ja aktsepteerib RKIKist saadud infot ning nentis, et selle tarnijaga seotud tardedokumentide õigeaegne saamine ja nende seostamine tehtud ettemaksete ja ostutellimustega on RKIKi poolt tuleneva infopuuduse tõttu suureks probleemiks. Seda, et RKIKis on selle lepingu täitmise jälgimisega probleeme, näitab ka asjaolu, et selle tarnijaga on juba mitmendat aastat järjest saldoerinevused, mille põhjusi ei ole suudetud välja selgitada, ning tarnija ei kinnita saldot (täpsemalt toodud märgukirja p-s 3.2.4).

Lisaks oli RKIKi koostatud ostutellimusel ühe ilma lisadeta liikursuurtüki K9 hind 0,2 miljonit eurot suurem lepingus kokkulepitud hinnast, st tellitud kuue liikursuurtüki kohta kokku 1,2 miljonit eurot, erinevust ei osanud RKIK auditi käigus selgitada. Raamatupidamises võeti vara arvele esitatud arvetel toodud maksumuses, kuigi tuleb lähtuda lepingus kokku lepitud hindadest. RKIK selgitas, et kategooriajuht on vahetunud, mistõttu erinevuse selgitamine koostöös Kaitseväega võtab aega ning nad ei suuda sellele hetkel ammendavat vastust anda.

Riigikontrolli hinnangul tuleb RKIKil kui lepingute sõlmijal ning tellimuste vormistajal pöörata ostutellimuste tegemisel tähelepanu, mis hinnaga lepingud on sõlmitud, sest praegusel hetkel ei vasta lepingus toodud hind tellimuses toodud hinnale, millega ka vara arvele võetakse. Samuti on risk, et ettemaksust ei pruugi nõnda edasi toimides jätkuda. Riigikontrolli hinnangul ei ole töötajate vahetumisel kogu info korrektselt dokumenteeritud ja edasi antud, mistõttu puudub hetkel vastutaval isikul lepingust ülevaade.

- RKIK sõlmis hankelepingu tingimustel, mis ei vasta raamlepingule, ning tasus arve, mida ei oleks tulnud raam- ja hankelepingu järgi tasuda, ning selle tasumise leppis kokku isik, kellel puudusid volitused. Raamlepingu järgi võis tarnija laskemoona hindu korrigeerida, kui tooraine ja komponentide hinnad kasvavad rohkem kui 10%, kuid selle raames sõlmitud hankelepinguga aktsepteeriti väiksemat hinnakorrektsiooni (8,66%) ja tasuti seetõttu 307 450 eurot rohkem, kui raamlepingu tingimuste järgi tulnuks tasuda. Hankelepingu lisaks olevas pakkumuses selgitas hankija, et oodatakse kulude kasvu. Raamleping nägi aga ette hindade korrigeerimist alates hetkest, kui tooraine ja komponentide hinnad kasvavad rohkem kui 10%.

Auditi käigus ei esitatud Riigikontrollile infot, kas tarnija oli esitanud keskusele pärast lepingu sõlmimist ka info selle kohta, kui palju hinnad on kasvanud ja kas see ületab 10%.

RKIKi sõlmitud hankelepingus lepitati kokku ettemakse 25% hankelepingu kogumaksumusest (964 363 eurot), kuid raamlepingus ettemakset kokku lepitatud ei olnud. RKIKi selgituse kohaselt oli ettemakse tingitud tarnearvestustest lepingu teise osapoole alltöövõtja tõttu, kes ei suutnud tarnida kõiki komponente.

Kuigi raamlepingus oli kokku lepitatud tasumine kauba tarnimise järel ning hankelepingus oli kokku lepitatud tasuda 25% ettemaksena ja 75% pärast kauba tarnimist, aktsepteeris RKIK ja tasus 75%-st pool ehk 37,5% (1,4 mln eurot) FATi akti järel; kaup jõudis kohale paar kuud pärast FATi akti alusel tasumist. Hankelepingu tingimuste muutmises leppis meili teel kokku tooteinsener, kellel ei olnud volitust lepingu muutmises kokku leppida. RKIK selgitas, et FATi akti alusel tasumine oli asutuse jaoks aktsepteeritud muudatusettepanek, aga selles osas jäi leping muutmata. RKIKi sõnul plaanitakse tarnijaga sõlmitud hankelepingut muuta, kuid Riigikontroll juhib tähelepanu, et hankeleping on lõppenud. Lisaks selgitas RKIK, et üldiselt makstakse arve siis, kui on kaup kohal ja kvaliteet kontrollitud, aga usaldusväärsetele partneritele on RKIKi juhtkond andnud võimaluse arve tasuda ka FATi akti järel, kuna transport on kindlustatud ja kaup on pakendatud selliselt, et ei saa midagi kaduma minna.

- Kaitseväe luurekeskus ja RKIK tasusid 2021. aastal mõlemad tarnijale sama arve alusel 39 600 eurot. See selgus 2023. aasta aastalõpusaldode võrdlemisel tarnijaga. Tarnija tagastas topelt makstud summa 2024. aasta alguses RKIKile, mistõttu tehti sellesse perioodi ka paranduskanne. Korrektne oleks olnud see teha viimasesse avatud arvestusperioodi ehk 2023. aastasse. Selleks, et vältida arvete topelt tasumist, tuleb need tasuda ainult arvel märgitud asutusel (antud juhul oli arvel tasujaks märgitud RKIK).

Riigieelarve raha läbipaistvaks ja säästlikuks kasutamiseks tuleb tehingute tegemisel lähtuda lepingutes kokku lepitatud tingimustest. Kui sama tarnijaga sõlmitud lepinguid ei eristata ja kohustisi ei seota õige lepingu ettemaksega, on risk, et puudub ülevaade, kas lepingute alusel tellitud ja ettemakstud kaubad on kätte saadud, ning eksisteerib risk, et tehtud ettemaksest ei pruugi jätkuda.

Soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile koostöös RKIKi ja Kaitseväega:

- pöörata senisest rohkem tähelepanu lepingute täitmise jälgimisele;
- lähtuda tehingute tegemisel lepingutes kokku lepitatud tingimustest;
- tagada, et RKIKil oleks ülevaade mis ulatuses on tehtud ettemakseid, ja edastada õigel ajal sellekohane info ka RKT-le;
- tagada kaupade vastuvõtmise kohta korrektse dokumentatsiooni vormistamine ja säilitamine;
- tagada, et tehingute tegemisel osaleksid isikud, kellel on selleks vajalikud volitused.

5. Ka 2023. aastal oli RKIKil ja Kaitseväl raamatupidamises ja eelarve täitmises vigu.

5.1 Endiselt on majandamiskuludes kajastatud kulutusi, mis peaksid olema arvestatud põhivara soetusmaksumuses.

Sarnaselt varasemate aastatega tuvastas Riigikontroll põhivara soetuste ja majandamiskulude auditeerimisel, et põhivara soetusi on kajastatud majandamiskuluna. Tuvastati järgmisi vigu, millest enamik parandati auditi käigus.

- RKIK soetas puurkaevu hoonesse kaks veetöötlusseadet koos vanade seadmete demontaaži ja uute seadmete paigaldamisega. Seadmete ja tööde kogumaksumus oli 23 035 eurot (ilma käibemaksuta) ning see kajastati majandamiskuluna, kuid oleks tulnud kajastada põhivara parendusena.
- Kaitsevägi kajastas majandamiskuludes spordirakenduse Spordivägi arendamise kulud summas 58 400 eurot, toetussoomukite funktsionaalse konfiguratsiooni auditi (FuKa) kulusid summas 197 648 eurot (vara testimine), relvastuse testimisega seotud kulusid summas 350 000 eurot ja projektiplaaniga seotud kulu summas 1 498 821 eurot. Kõik nimetatud kulud kuuluvad Raamatupidamise Toimkonna juhendi 5 kohaselt kapitaliseerimisele. Lisaks oli projektiplaani eest esitatud arve summas 1 498 821 eurot jäänud raamatupidamises ettemaksuga tasaarveldamata ning ka projektiplaani maksumus kajastati raamatupidamises ettemaksu summa võrra väiksemana.

Näidetena toodud vead parandati auditi jooksul, välja arvatud funktsionaalse konfiguratsiooni auditi kulud. Projektiplaaniga seotud kulude parandus tehti 2024. aastasse. Eksimused põhjustavad vigu bilansis ja eelarve täitmises, kuna investeringute asemel näidatakse kulusid. Põhivarade õige kajastamine on oluline, et nende väärtus bilansis ja amortisatsioonikulu tulemiaruanDES oleks õige.

5.2 USA-It saadud tasuta vara kajastati raamatupidamises vales aastas ning Kaitseväl puudub täielik ülevaade tasuta saadud varustusest.

Kaitseväe 2023. aasta majandamiskulude kontrollimisel selgus, et Kaitsevägi kajastas 01.01.2023. aasta seisuga USA-It tasuta saadud varustuse lepingujärgse kogumaksumusega 4 369 632 eurot, mis saadi kätte 20.05.2022. Saadud varustusest kajastati põhivarana 4 331 315 eurot ning majandamiskuludena 38 816 eurot. Auditeeritu selgituse kohaselt võeti vara arvele nii suure hiline misega Kaitseväe sidelao ülekoormuse ja vähese tööjõu tõttu. Sellest tulenevalt on 2023. aasta tulemiaruanDES kajastatud suuremana amortisatsioonikulu 577 509 euro (2022. aasta 8 kuu erakorraliselt arvestatud amortisatsioonikulu), majandamiskulusid 38 816 euro ning välismaise sihtfinantseerimise tulu 4 369 632 euro võrra. 2023. aasta bilansis on kajastatud suuremana kaitseotstarbelise põhivara kogunenud kulum 577 509 euro võrra.

Lisaks selgus auditi käigus, et Kaitsevägi kajastas 2024. aasta majandamiskuludes USA-It tasuta saadud 9 sihikut summas 22 615 eurot, mis saadi kätte 26.06.2023. Vales perioodis kajastamise tingis asjaolu, et 9 sihiku arvelevõtmise akti ei olnud kuni audiitori järelepärimiseni RTK-le saadetud. Kaitsevägi edastas akti RKT-le 03.05.2024, misjärel kajastas RTK tehingu 2024. aasta veebruaris. Eksimuse tõttu on 2023. aasta tulemiaruanDES kajastamata 22 615 euro väärtuses majandamiskulusid ning välismaist tegevuskulude sihtfinantseerimise tulu.

Veendumaks, et ülejäänud osa 26.06.2023 saabunud USA-It tasuta saadud vara saadetisest on raamatupidamises õiges perioodis kajastatud, palus Riigikontroll Kaitseväl esitada ülevaate 26.06.2023 saabunud saadetise ja selle raamatupidamises arvele võtmise aktide kohta. Riigikontrollile esitati osade kaupa info varustuse kohta, mida saadetise vastuvõtmisega tegelenud Kaitseväe erinevad üksused suutsid tuvastada. Täiendavalt selgitati, et varustust tarniti mitme erineva lepingu alt ning dokumentidel ei ole detailselt kirjas, mida tarnitakse ja tihti on puudu ka saatelehed. Puudulikult vormistatud dokumentatsiooni tõttu ei õnnestunud auditi käigus saada täielikku ülevaadet saabunud varustusest ja veendumust selle raamatupidamises kajastamise õigsuse kohta. Lisaks selgitas Kaitsevägi, et 2024. aasta juuni seisuga on veel vähemalt 373 501 euro väärtuses kaupa sellest saadetisest raamatupidamises kajastamata, kuna on tegeletud saadud varustuse maksumuste täpsustamisega.

Riigivara heaperemeheliku valitsemise ja säilimise tagamiseks ning tehingute korrektseks raamatupidamises kajastamiseks on vaja koostada ka tasuta saadud varustuse vastuvõtmise kohta

dokumendid, mille alusel on Kaitseväel võimalik veenduda vastu võetud varustuses ja selles, kes vastuvõtmise eest vastutas. Tehingute õiges perioodis kajastamiseks on oluline valitsemisala asutustel esitada RTK-le õigel ajal sellekohane info ja dokumendid.

Riigikontroll juhib tähelepanu, et põhivarade ja varude (raamatupidamises kajastatakse kuluna) võimalikult kiire arvelevõtt on oluline ka selleks, et varade inventuuri nimestikud sisaldaksid kõiki inventeeritavaid varasid.

5.3 RKIK eksis bilansiväliste kohustiste info esitamisel.

Riigikontroll tuvastas auditi käigus, et RKIK ei olnud kajastanud tehinguid bilansivälisel kontrol õiges summas, mis oleks põhjustanud ka vea riigi majandusaasta koondaruande lisades avalikustatud tingimuslike kohustiste summas. Bilansiväliste kohustiste mahtu võetakse arvesse riigieelarve seaduse § 60 lõikes 4 sätestatud valitsemisala rahaliste kohustiste piirmäära arvutamisel, mistõttu on eriti oluline selliseid tehinguid õigesti kajastada.

Auditi ajal vead parandati, kui esialgu oli võetud rendikohustiste kontrol kajastatud summa 2 832 702 eurot, siis paranduste tegemise järel 3 570 738 eurot (viga parandati summas 738 036 eurot). RTK selgituse kohaselt oli RKIKi esitatud bilansivälise konto andmed käibemaksuta ning ei oldud arvesse võetud ka ruumide rendihindade kasvu 2023. aastal.

Riigikontroll kontrollis teehöövli liisingulepingu kohaselt tasumisele kuuluvaid kohustisi, millest ei ole võimalik hoiduda lepingu ülesütlemisel. RKIK kajastas võetud rendikohustiste kontrol summa 994 eurot ning märkis lõpetamise etteteatamise tähtajaks 2 kuud. Lepingu ennetähtaegsel lõpetamisel oleks tulnud tasuda kõik osamaksed kuni lepingu lõpuni (lepingu lõpptähtpäev 31.07.2024) ja võetud rendikohustiste kontrol tulnuks bilansipäeva seisuga kajastada kogu järelejäänud perioodi (7 kuud) osamaksete summa 20 325 eurot (käibemaksuga), mitte aga 2 kuu summa.

5.4 Kaitsevägi on 2023. aastal maha kandnud vara, mis oli põhivarana kajastatud ekslikult.

Riigikontroll tuvastas auditi käigus, et Kaitsevägi kandis 2023. aastal lõpetamata ehituste ja etapiviisiliste soetuste kontolt 155910 maha kaitseotstarbelist sidevarustust soetusmaksumusega 2 560 292 eurot, mis oli soetatud aastatel 2018–2022 ning põhivarana kajastatud ekslikult. Tegu on kaitseotstarbeliste sidevarustuse komplektidega, mis koosnevad erinevatest detailidest ja mille soetusmaksumus jääb alla 50 000 euro ning mis ei vasta seetõttu põhivarana kajastamise tingimustele. Raamatupidamise sise-eeskirjaga kehtestati 2021. aastal kaitseotstarbeliste varuosade kapitaliseerimise alampiiriks 50 000 eurot ja samasisuline säte jõustus avaliku sektori finantsarvestuse ja aruandluse juhendis 03.01.2022. Kaitseväe selgituste kohaselt on kanded tehtud hilineumisega, kuna vajalik info ei jõudnud varaarvestajateni ja RTK-le. Eksimus jäi tuvastamata ka mitmel järjestikusel konto 155910 inventuuril, mida tehakse igal aastal 31. detsembri seisuga, mistõttu ei saa kindel olla inventuuri põhjalikkuses ega usaldusväärsuses.

Põhivarade õige kajastamine on oluline, et nende väärtus bilansis ja amortisatsioonikulu tulemiaruanDES oleks õige. Tehingute õigeks kajastamiseks raamatupidamises on oluline märkida tehingu kohta kõikehõlmav ja korrektne info algdokumentidele. Riigikontroll rõhutab, et kuigi RTK vastutab tehingute korrektse kajastamise eest raamatupidamises, on valitsemisala asutustel vastutus esitada raamatupidamisele vajalik info.

5.5 Kaitsevägi tegi põhivara maha kandes ümberhindluse, mis pole lubatud.

Kaitseväes on vara mahakandmisega tehtud ümberhindlus (jõuagregaat), mis ei ole avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi alusel lubatud. Kaitsevägi kandis liikursuurtüki K9 jõuagregaadi maha ja võttis 0 euroga uuesti arvele, kuna Kaitsevägi remontis selle ja pani uuele liikursuurtükile peale. Tegu on põhivara ümberhindlusega, mis on lubatud vaid erijuhtudel (avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhend, § 41 lg 11) ja kirjeldatud juhul see ei kohaldu. Maha oleks võinud kanda jõuagregaadi alles siis, kui seda ei oleks olnud võimalik enam remontida ja tulnuks utiliseerida. Sellest tulenevalt on Riigikontroll seisukohal, et Kaitsevägi on ekslikult teinud põhivara ümberhindluse ja 1 247 956,04 euro soetusmaksumusega jõuseadme hinnanud ümber 0 euro peale. Põhivarade õige kajastamine on oluline, et nende väärtus bilansis ja amortisatsioonikulu tulemiaruanDES oleks õige.

5.6 RKIK on kajastanud Võru Vallavalitsusele põhivara soetamiseks antud toetust tegevustoetusena ning kasutanud valet tegevusala koodi.

Riigikontroll tuvastas toetuste auditeerimisel, et RKIK on kajastanud Võru Vallavalitsusele põhivara soetamiseks antud toetust tegevustoetusena ning kasutanud valet tegevusala koodi. RKIK andis Võru Vallavalitsusele sihtotstarbelist toetust 2,5 miljonit eurot, et leevendada Nursipalu harjutusvälja kasutamisest tekkivat negatiivset mõju, ent Võru Vallavalitsus kasutas toetust teede parendamiseks ja Sõmerpalu lasteaia ehitamiseks (põhivara soetamiseks).

Avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi kohaselt on sihtfinantseerimine teatud projektipõhisel sihtotstarbel antud toetus. Kui toetuse saaja ehitab või muul viisil soetab põhivara, on tegu põhivara sihtfinantseerimisega (§ 24 lg 4) ning seda kajastatakse kuludes põhivara soetamise kajastamisega samal ajal (§ 25 lg 3). Võru Vallavalitsus on saanud toetust õigesti kajastanud sihtotstarbelise investeeringutoetusena (põhivara sihtfinantseerimiseks), kuid RKIK on kajastanud seda kui antud tegevustoetust.

Auditeeritu selgituse kohaselt ei saa võrrelda antud toetust ülejäänud toetustega, sest toetuse saajale on jäetud vabadus otsustada, kas nad kasutavad toetust valla majanduskulude või investeeringute katmiseks, kui toetus leevendab harjutusväljaga seotud mõjusid. Riigikontroll juhib tähelepanu, et isegi kui toetuse kavandamise etapis ei olnud täpselt teada, mida toetuse eest plaanitakse teha, siis nii toetuse jagamise aluseks olnud Vabariigi Valitsuse korraldus kui ka kaitseministri käskkirj viitasid ühekordsele investeeringutoetusele. Samuti oleks toetuse sisu kohta saanud infot küsida aruandluse või aastalõpu inventuuri käigus, kui toimus saldode võrdlemine (mille kohaselt toetuse saaja kajastas projektipõhist investeeringutoetust).

Lisaks on RKIK toetuse kajastamisel eksinud ka tegevusala koodi kasutamisel. Üldeeskirja kontoplaani kasutusjuhendi kohaselt tuleb toetust üldjuhul kajastada toetuse saaja tegevusala või toetuse eesmärgi tegevusala koodiga. RKIK on kasutanud sõjalise riigikaitse tegevusala koodi, kuid Võru Vallavalitsus kasutas toetust põhivara soetamiseks (teede parendamiseks ja lasteaia ehitamiseks). Tegevusala koodi kasutab Statistikaamet aruandluse kokkupanemiseks, mistõttu on eriti oluline selle õigesti kajastamine.

Riigikontrolli soovitused Kaitseministeeriumi kantslerile:

- kajastada tehingud raamatupidamises nende majanduslikust sisust lähtudes, et anda asutuste majandustehingutest õige ülevaade;
- täiendada tööprotsesse, et tagada varade kohene arvelevõtt raamatupidamises;
- lähtuda bilansiväliste kontode info esitamisel saldoandmikes vastavast juhendist;
- tagada, et RTK-I oleks korrektne ülevaade tehingute õigeks kajastamiseks raamatupidamises;
- töötada välja metoodika, kuidas määrata Kaitseväes remonditavate varade remondihind, et vältida remonti minevate varade igakordset mahakandmist ja pärast remonti 0 euroga uuesti arvelevõtmist.